

V. Zpět na Zemi – člověk a dobro

Josef Petrželka, Katedra filosofie FF MU
Jarní semestr 2021

FYZIKA

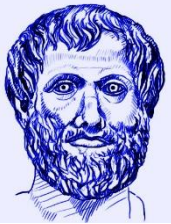
O VZNIKU A ZÁNIKU

O DUŠI

POLITIKA

ETIKA NÍKOMACHOVA

V. Člověk jako tvor usilující o dobro

V. Člověk, obec a dobro

METAFYZIKA

O NEBI

METEOROLOGIKY

FYZIKA

*O VZNIKU A
ZÁNIKU*

O DUŠI

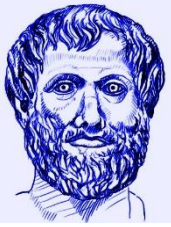
*ETIKA
NÍKOMACHOVA*

POLITIKA

**MUNI
ARTS**

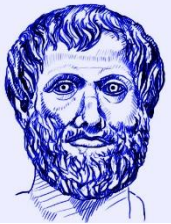
1. Individuální dobro – *Etika Níkomachova*
2. Dobro obce – *Politika*

V. 1. Individuální dobro – *Etika Níkomachova*

- A. Metodologie etiky (I 1)
- B. Etika a duše (VI 2, 13)
- C. Blaženost (εὐδαιμονία) jako cíl (I 1-6)
- D. Lidská blaženost (X 5-8)
- E. Aristotelovy etické úvahy

1. A. Metodologie etiky – systém vědění

– Rozsah vědění

- Příčiny, prvky a počátky jsoucna ve všech rovinách, tj. „rodech“.
- Morální a „technologické“ vědění včetně.

– Kritéria klasifikace

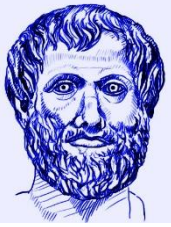
i. **Cíl** dané vědy či daného oboru vědění

- Poznání samo pro sebe.
- Poznání sloužící dobrému jednání, tj. dobrému (po stránce mravní) životu.
- Poznání sloužící vytváření, výrobě – nejčastěji zajištění životních potřeb.

ii. **Předmět** dané vědy či oboru

- Různé vědy poznávají různé úrovně či rody jsoucna (např. geometrie a aritmetika). Jejich rozdílnost je dána rozdílností předmětu.
- Počátky a důkazy nelze přenášet z jedné vědy do druhé (týká se především teoretických věd).

1. A. Metodologie etiky – systém vědění

METAFYZIKA

O NEBI

METEOROLOGIKY

FYZIKA

*O VZNIKU A
ZÁNIKU*

O DUŠI

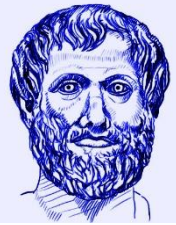
*ETIKA
NÍKOMACHOVA*

POLITIKA

**MUNI
ARTS**

- **Teoretické** vědění – cílem je samo **poznání, pravda.**
  - teologie (první filosofie) – *předmět* odloučený a nehybný, věčný
  - matematika – *předmět* nehybný a věčný, ale neodloučený
  - fyzika – *předmět* odloučený, ale v pohybu
- **Praktické** vědění – cílem je **dobro, dobré jednání.**
  - politika – dobro pro celou obec
  - etika – dobro pro jednotlivce
  - vojevůdcovství, hospodářství, řečnictví
- **Poiétické** vědění – cílem je **dílo.**
  - stavitelství
  - básnictví
  - ...

1. A. Metodologie etiky – charakteristika

– nejde o teoretické poznání, nýbrž o dosažení dobra → je nutno se zabývat jednotlivostmi:

▪ ... tam, kde se pojednává o praktickém životě, všeobecné věty jsou příliš prázdné, zato částečné jsou pravdivější; vždyť praktické jednání se týká jednotlivostí... (EN II 7)

▪ ... úvaha o jednotlivých případech vylučuje naprostou přesnost; ... jednající osoby samy pokaždé musí hleděti k tomu, co jest v určitém případě vhodné, jak se to děje i v lékařství a v kormidelnictví. (EN II 2)

– menší míra přesnosti – dobro, krása, atd. jsou věci velmi nejisté (EN I 1):

▪ Musíme se ... spokojiti s tím, že pravdu vyjádříme jen zhruba v obryse.

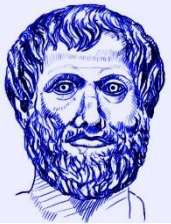
– Příklad se středem:

▪ je třeba volit střed = ctnost

▪ nikoli aritmetický střed mezi obecnými krajnostmi, nýbrž s ohledem na nás – jednotlivce

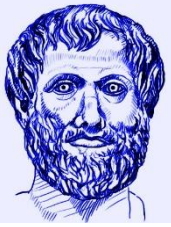

1. B. Etika a duše (*EN I 13 + VI 2, 13*)

- duše nerozumná → mravní ctnosti (štědrost, uměřenost...)
  - rostlinná složka (vyživovací; φυτικόν [fytikon]) – nevede k jednání → nemá účast na ctnosti
  - složka žádavá a touživá (ἐπιθυμητικόν καὶ ὅλως ὀρεκτικόν [epithymétikon kai holós orektikon]) tj. vnímání, představivost, žádostivost
    - *areté* = správná volba středu
- duše rozumná → rozumové ctnosti (moudrost, rozumnost...)
  - poznávací (τὸ ἐπιστημονικόν [to epistémonikon])
    - cílem je pravda (zlem lež)
    - *areté* = moudrost (σοφία [sophia])
  - usuzovací či uvažovací (τὸ λογιστικόν [to logistikon])
    - cílem je pravdivý úsudek o cestě k cíli danému správnou žádostí (tj. ctností)
    - *areté* = rozumnost (φρόνησις [frónesis])

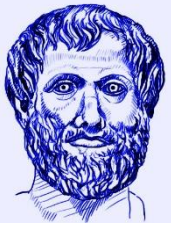

1. C. Blaženost (εὐδαιμονία) jako cíl (EN I 1-5)

- Každé umění i věda a také praktické jednání (πρᾶξις [práxis]) směřuje k nějakému dobru jako účelu.
- V účelech vládne hierarchie a pro vyšší účely si žádáme těch nižších.
- **Nejvyšší dobro = takový cíl, který chceme pro něj samotný a ostatní věci pro něj.**
- Takové dobro činí soběstačným člověka, jeho nejbližší příbuzné a přátele a také obec.
- Takové dobro je obecně označováno termínem εὐδαιμονία [eudaimonia] („blaženost“).
- Ale v čem spočívá lidská blaženost?
  - v rozkoši?
  - v politické činnosti (v nejlepší smyslu slova)?
  - v „rozjímání“, tj. teoretickém (θεωρητικός [theóretikos]) životě?

1. D. Lidská blaženost (EN I 6 + X 5-8)

– Blaženost člověka spočívá v tom, co je člověku vlastní a v něm nejhodnotnější (viz analýza mohutností duše):

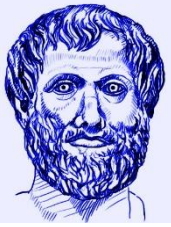
- nikoli život – náleží i rostlinám
- nikoli smyslový život – náleží i živočichům
- **činný život rozumový** → skutečná činnost duše ve shodě s rozumem, činnost „rozjímavá“ (θεωρητική [theóretiké]); pozorování, rozumová reflexe

- *... nejlepší a nejpříjemnější každému jest to, co jest mu přirozeně vlastní. Tedy pro člověka jest to život podle rozumu, poněvadž to jest nejvíce člověk.*

- Činnost rozumu je nejstálější – rozjímat můžeme téměř bez přestání.
- Činnost rozumu je nejsoběstačnější – není třeba druhých lidí na rozdíl od života spravedlivého.
  - To je dokonalá blaženost člověka, pokud trvá po celý život. Ale...
  - ... to by vlastně byl už život nadlidský a božský.

1. D. Lidská blaženost (EN I 6 + X 5-8)

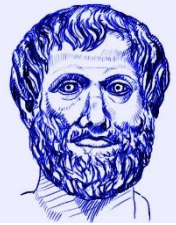
– ... skutečná činnost boha, který nad vše vyniká blažeností, jest asi činnost rozjímavá.

– Vzpomeňme, co vlastně dělá a čím je první nehybné pohybující?

(Ctrl+C, Ctrl+V z posledního okna prezentace 4.1 Fyzika_pohyb.)

- **rozum, myšlení** o sobě jako skutečná činnost
- myslí sám sebe (rozum ve stavu činnosti je totožný se svým předmětem) – ἔστιν ἡ νόησις νοήσεως νόησις [estin hé noésis noéseós noésis] (1074b34-35)
- → θεωρία [theória] = věčný a nejlepší způsob života
- → živá bytost
- → věčná, ve stavu neustálé blaženosti = bůh (jako bytost dokonalá, nadlidská)

1. D. Lidská blaženost (EN I 6 + X 5-8)

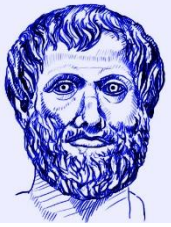
– Kam až tedy sahá rozjímání (θεωρία), tam i blaženost (εὐδαιμονία), a bytosti, které mohou více rozjímati, jsou i více blažené, ne nahodile, nýbrž v podstatě samého rozjímání; neboť toto jest samo o sobě hodnotné. Tudíž blaženost jest jakési rozjímání.

- Lidská blaženost je vztažena k **božské dokonalosti** a od ní odvozena.
- Nyní je aspoň částečně zřejmé, jak může nehybný hybatel pohybovat.

Ale potřebuje pak člověk vůbec žít ve společnosti, když jeho nejvyšší dobro spočívá v soběstačném („poustevnickém“) rozjímání?

- („... pokud však jest člověkem a žije s jinými, rozhoduje se konati skutky s hlediska mravní ctnosti; takových tedy bude potřebovat z toho důvodu, aby jako člověk žil mezi lidmi.“ EN X 8, 1178b5-8)

1. E. Aristotelovy etické úvahy

- a. hledání (lidského) dobra – blaženosti (I, X)
- b. mravní ctnosti – záměrná volba – střed (II – III) + rozumové ctnosti (VI)
- c. spravedlnost (V)
- d. přátelství (VIII) → příští přednáška (Matěj Troup)

METAFYZIKA

O NEBI

METEOROLOGIKY

FYZIKA

*O VZNIKU A
ZÁNIKU*

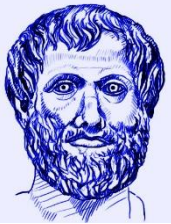
O DUŠI

*ETIKA
NÍKOMACHOVA*

POLITIKA

**MUNI
ARTS**

V. 2. Člověk jako tvor žijící ve společnosti

- A. Život teoretický nebo praktický? (VII 2-3)
- B. Politika a etika
- C. Aristotelovy politické úvahy

METAFYZIKA

O NEBI

METEOROLOGIKY

FYZIKA

O VZNIKU A ZÁNIKU

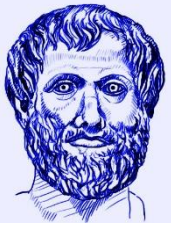
O DUŠI

*ETIKA
NÍKOMACHOVA*

POLITIKA

**MUNI
ARTS**

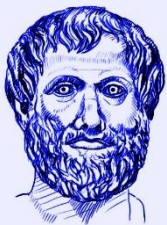
2. A. Život teoretický nebo praktický? (*Polit. VII 2-3*)

Život politický a prakticky činný **X** život rozjímavý – „teoretický“, vlastní filosofovi

- **Blaženost obce a jednotlivce** má být **tatáž**.
- Nejlepší ústava musí umožňovat občanům dobré jednání a dosažení blaženosti.
- Život politický neznamena násilné vládnutí, nýbrž vládu podle přirozenosti → nejlepší činný život.
- Ale θεωρία [theória] samotná je také činnost, neboť představuje blaženost, jež je činností (viz stav boha a kosmu!). Proto...
- ... nejvíce činní jsou ti, **kdo svým myšlením vedou a řídí i vnější činnosti**.

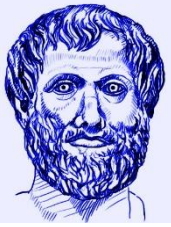

2. B. Politika a etika

- politika zahrnuje účely ostatních praktických věd → je jim nadřazena
- jejím předmětem je **nejvyšší dobro**
- dobro jednotlivce je odvozeno od dobra obce
  - ... i jestliže toto [tj. dobro] jest i pro jednotlivce i pro obec totéž, přece je patrně dobro obce něco většího a dokonalejšího...; vždyť milé jest dosáhnouti dobra i pro jednotlivce, krásnější však a ve větší míře božské dosíci ho pro národ a obce. (EN I 1)
- dokonalost (ctnost) dobrého člověka či muže je podmíněna a omezena politickou situací
  - areté muže = vládnout sám sobě a svým věcem na základě rozumu
  - areté dobrého občana = vládnout nebo poslouchat podle politického postavení
- ideálně – **blaženost obce = blaženost jednotlivce** (viz VII 2)

2. C. Aristotelovy politické úvahy

- přirozený základ obce (I)
- kritika starších představ (především Platónových; II)
- občan a ústava – typy ústav (III)
- o jednotlivých ústavách (III – VI)
- ideální obec a výchova v ní (VII – VIII)

METAFYZIKA

O NEBI

METEOROLOGIKY

FYZIKA

*O VZNIKU A
ZÁNIKU*

O DUŠI

*ETIKA
NÍKOMACHOVA*

POLITIKA

**MUNI
ARTS**

Děkuji za pozornost.

M A S A R Y K O V A
U N I V E R Z I T A